

ارتباط میان ابعاد دوستی و ریخت شخصیتی

The relationship between friendship dimensions and personality types

S. Ershadi Manesh. Ph.D.

S. Kiani, M.A.

S. Nazari, M.A.

M. Faraji, M.A.

دکتر سودابه ارشادی منش *

سیاوش کیانی **

سیف‌الله نظری ***

مهدی فرجی ****

چکیده

ارتباط بین ریخت‌های شخصیتی و ابعاد دوستی از جمله تحقیقات مورد توجه محققان (برای مثال آرنولد، ۱۹۹۵)، بوده است. ولی مسأله این است که آیا بین عوامل پنجگانه شخصیت و نیز هشت اختلال بالینی با ابعاد دوستی ارتباط معنادار وجود دارد؟ بنابراین هدف از پژوهش حاضر بررسی ارتباط میان ابعاد دوستی و تیپ‌های شخصیتی در بین دانشجویان دانشگاه تهران بود. پژوهش از نوع همبستگی و برای انجام آن ۴۵۰ دانشجوی (۲۰۰ پسر، ۲۵۰ دختر) در دانشگاه تهران، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند.

---

*. عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

** کارشناس ارشد روانشناسی دانشگاه تهران

*** کارشناس ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه اصفهان

**** کارشناس ارشد ادبیات فارسی دانشگاه اصفهان

آزمودنی‌ها پرسشنامه ابعاد دوستی هنریک و دو آزمون شخصیت NEO و MMPI را تکمیل نمودند. داده‌ها با استفاده از شاخص‌های آماری نظیر میانگین، انحراف معیار، همبستگی پیرسون، اسپیرمن، آزمون t مستقل و تحلیل واریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های تحقیق نشان داد که بین دوستی و شخصیت همبستگی معناداری وجود دارد. همچنین بین برخی از ابعاد دوستی مثلاً دوستی ایثارگرانه با برخی اختلالات شخصیت مثلاً شخصیت وابسته و سواسی ارتباط معنادار مشاهده گردید.

واژه-کلیدها: ابعاد دوستی، ریخت شخصیتی.

Abstract

The relationship between personality types and the dimensions of friendship is amongst the most important issued sought after by researchers such as Arnold's 1990 work in which he found a significant relationship between the two. The problem is could the five elements of personality and the eight clinical disorders be in anyway relevant to the dimensions of friendship. Therefore, the aim of this present paper was to study the relationship between dimensions of friendship and personality types among Tehran university students. Correlational research method was conducted and 450 students (200 mails, 250 females) at Tehran University were selected using cluster random sampling. The subjects completed Hendricks friendship dimensions questionnaire and two personality test of NEO and MMPI. The data were analyzed by statistical indicators such as mean, standard deviation, Pearson and spearman correlation coefficient, t test and ANOVA. The results showed there is a significant relationship (0/320, 0/001) between friendship and personality. Also, the research found a significant relationship between some dimensions of friendship with traits and specific personality disorders.

Keywords: friendship dimensions, personality type

Contact information: sia000kia@gmail.com

مقدمه

دوستی^۱ برای اکثر افراد موضوعی جذاب است. تحقیقات روان‌شناختی، در دو سه دهه قبل و مخصوصاً در سال‌های اخیر توجه نسبتاً خوبی به این موضوع داشته است. برخی از محققان به تعریف و طبقه‌بندی دوستی پرداخته‌اند که از افرادی مانند اریک فروم، جان لی، استرنبرگ و هاتفیلد می‌توان نام برد، هر چند بر اساس استرنبرگ (۱۹۹۷)، تحقیقات زیادی درباره علت‌شناسی این پدیده صورت نگرفته است و بنابراین تحقیقات خود را بر اساس داستان عاشق شدن افراد شروع کرد.

پژوهش‌های زیادی در زمینه علت دوستی به جستجوی مسائل ژنتیکی، تربیتی، سطح حرمت خود، و همچنین سلامت روانی با ابعاد دوستی پرداخته‌اند. در دنیای واقعی زندگی و نیز در کلینیک‌های مشاوره درگیر شدن افراد در چنین علاقه‌هایی خواسته یا ناخواسته مشهود است، به طوری که رهایی از آن عشق برای آنان به آسانی میسر نیست و در بسیاری از اوقات آسیب‌های سنگینی را به خود و خانواده‌شان وارد می‌نمایند. چه بسیار دانش‌آموزان و دانشجویانی که درگیر روابط دوستانه شده و از ادامه تحصیل بازمانده‌اند و چه بسیار زنان و مردان متأهل که در این دام گرفتار شده و زندگی خانوادگی آنها دچار آسیب جدی شده است. لذا برای رهایی از این رابطه نامناسب و آسیب‌گونه یا از بین بردن آثار تخریبی شکست‌های ناشی از آن به مراکز مشاوره مراجعه و جویای درمان می‌شوند. بنابراین، آیا افراد عاشق از حیث سلامت روانی متفاوت از افراد دیگرند؟ آیا بین انواع دوستی و روان‌درستی^۲ رابطه وجود دارد؟ آیا بین دوستی و ویژگی‌های شخصیتی رابطه وجود دارد؟ آیا نوع اختلالات شخصیتی می‌تواند در ابعاد دوستی تأثیر داشته باشد؟

رابرت استرنبرگ (۱۹۸۸) در مطالعات خود برای تجربه دوستی کامل بر سه مؤلفه صمیمیت، تعهد و شهوت تأکید می‌کند. همچنین جان لی در دهه ۱۹۷۰ با اجرای تحقیقاتی ابعاد دوستی را به رنگ تشبیه کرد. دوستی به دو طیف اولی (اصلی) و ثانوی تقسیم می‌شود رنگ‌های ثانوی از ترکیب رنگ‌های اولی (اصلی) تشکیل می‌شود. ابعاد دوستی اولی عبارت‌اند از: دوستی پرشور: (جذابیت بدنی و عاطفی شدید)؛ دوستی نمایشی: (نمایش دوستی را بازی

کردن)؛ دوستی دوستانه: (دوستی مبتنی بر دوستی)؛ دوستی ثانوی که از ترکیب این سه دوستی اولی تشکیل شده است به سه نوع زیر تقسیم می‌شوند:

۱. دوستی منطقی: ترکیبی از بعد دوستی نمایشی و بُعد دوستی دوستانه است. این افراد ارزیابی معقول انجام می‌دهند؛ مثل اینکه صفاتی را که یک ازدواج خوب به آن احتیاج دارد و معشوق خود را مطابق معیارهایشان مطالبه می‌کنند.

۲. دوستی وابسته و سواسی: ترکیبی از بُعد دوستی پرشور و بُعد دوستی نمایشی است و مستلزم انحصار، سواس، اضطراب و رفتارهای پرشور است. مسائل جنسی بیمه این دوستی است. آنها اغلب مضطرب یا ناایمن هستند و می‌توانند به صورت افراطی حسود باشند. این بُعد از دوستی از رایج‌ترین ابعاد دوستی است که معمولاً در نوجوانی و اوایل بزرگسالی بیشترین میزان را دارد. و تقریباً می‌توان گفت معادل همان دوستی‌های آتشین دوران جوانی است که در دانشگاه‌ها، مدارس و در کل سطح جامعه شاهد آن هستیم و مقاله حاضر نیز عمدتاً به همین نوع از عشق تأکید دارد. لذا نباید با دیگر ابعاد دوستی خلط شود.

۳. دوستی ایثارگرانه: ترکیبی از ابعاد دوستی پرشور و ابعاد دوستی دوستانه می‌باشد که معمولاً بشردوستانه، رفاقتی و البته شدید است. دوستی ایثارگرانه، قربانی و محاصره کردن تمام عیار خود است. اغلب، گرایش‌های معنوی دارند. عاشقان ایثارگر، معشوقشان را به‌عنوان قدیس مشاهده و آرزو می‌کنند که در خدمتشان باشند. عاشقان ایثارگر سرانجام می‌توانند به این احساس برسند که از آنان سوء استفاده شده است. حالت پیشرفته دوستی ایثارگرانه در بخشندگی آن است (لی، ۱۹۷۰).

آرون (۱۹۹۸)، با بررسی نظریه‌های دوستی، به نظریه‌های روان‌تحلیل‌گری، یادگیری اجتماعی و توسعه اشاره می‌کند. نظریه پردازان روان‌تحلیل‌گری که براساس دیدگاه‌های پیروان فروید است بر انگیزه‌های ناهشیار تأکید می‌کنند. فرد برای تکرار روابط دوران کودکی با والدینش می‌خواهد با فردی که صفات ایده‌آلش را دارد (گمان یا فرافکنی می‌کند) ارتباط برقرار نماید. و بعد از اینکه رسیدن به معشوق میسر گشت رهایی امکان می‌یابد.

نظریه وابستگی متقابل در عشق توسط نظریه‌پردازان یادگیری اجتماعی از جمله کلی و

تیوت در سال ۱۹۷۸ مطرح گردیده است. در این الگو جذابیت برای ارتباط با یک دوست یا در نهایت دوستی به این دوست به‌عنوان موقعیتی توصیف می‌شود که در این موقعیت افراد یک رابطه را به‌عنوان پیامد مثبت و در ارتباط با انتظارات ارتباطی پایه‌ای دریافت می‌کنند. در ابعاد دیگر، این مدل دوستی، مستلزم آمادگی برای بیرونی‌سازی و حتی فداکاری برای فایده رساندن به دیگران می‌باشد (دادستان، ۱۳۸۰).

نظریه توسعه خود توسط خود آرون ارائه گردیده است. این نظریه این‌گونه فرض می‌کند که مردم معمولاً برای توسعه خود دارای انگیزه هستند. توسعه خود، شامل متغیرهایی مانند دیدگاه‌ها، توانایی‌ها و هویتی است که در اختیار «خود» قرار داده می‌شود. یکی از شیوه‌هایی که برای تحقق این امر انجام می‌دهند، استفاده از «روابط نزدیک» است؛ زیرا در این روابط هر فرد، دیگران (یعنی، دیدگاه‌ها، توانایی‌ها و هویتشان) را تا حدی آن‌طور که هست، جزئی از این «خود» درک می‌کند. (مثل هنگامی که فرد وارد یک رابطه جدید می‌شود) (آرون، ۱۹۹۸).

همچنین تحقیق دیگری توسط آرنولد (۱۹۹۵) با استفاده از پرسشنامه دوستی، ابعاد دوستی خود را ارزیابی و بین این ابعاد و شخصیت رابطه برقرار کرده است. بنابراین اگر شخصیت در شکل‌گیری دوستی و ابعاد آن تأثیر دارد، آیا تمام متغیرهایی که بر شخصیت اثر می‌گذارند نیز می‌تواند حائز اهمیت باشد؟ لذا برای پاسخ‌گویی به این پرسش. تحقیق حاضر بر اساس دو تست شخصیتی (NEO)^۳ و (MMPI)^۴ انجام گردید. با توجه به مباحث فوق محققین به دنبال پرداختن به سؤال‌های زیر بودند:

۱. آیا بین دوستی و شخصیت رابطه وجود دارد؟

۲. آیا بین انواع ابعاد دوستی و عوامل پنج‌گانه شخصیت NEO و هشت اختلال بالینی

MMPI رابطه معناداری وجود دارد؟

۳. آیا بین میانگین نمره‌های انواع ابعاد دوستی در زنان و مردان تفاوت معناداری وجود دارد؟

روش

این تحقیق با توجه به اهداف تحقیق روش تحقیق غیر آزمایشی (توصیفی) و از نوع

همبستگی می‌باشد.

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری را کلیه دانشجویان دانشگاه تهران تشکیل می‌دهند. حجم نمونه بر اساس جدول مورگان شامل ۴۵۰ نفر (۲۰۰ پسر و ۲۵۰ دختر) بودند که به روش تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند.

روش اجرای پژوهش: در این پژوهش پس از تعیین جامعه و نمونه مورد نظر ابتدا کلیه دانشجویان دانشگاه تهران انتخاب شدند. سپس از بین هر دانشکده چند گروه آموزشی انتخاب و با مراجعه به گروه‌های آموزشی هر دانشکده، انتخاب تصادفی کلاس‌ها صورت گرفت و در هر کلاس از دانشجویان خواسته شد که ابزارهای پژوهش را تکمیل نمایند.

ابزارهای سنجش:

پرسش‌نامه NEO: این پرسشنامه پنج عامل مهم شخصیتی را که هر عامل شش صفت در زیرمجموعه خود دارد ارزیابی و در مجموع سی صفت را بازشناسی می‌کند. این پنج عامل بزرگ عبارت‌اند از: روان‌آزردگی، برون‌گردی، گشودگی به تجربه، توافق‌گرایی و وجدان‌گرایی. کاستا و مک‌گری (۱۹۹۲) علاوه بر آزمون کامل، آزمون خلاصه شده‌ای نیز تدوین کردند که در راستای استفاده بیشتر و بهینه‌تر از آزمون شخصیت خودشان است. این کار برای آزمودنی‌هایی که وقت زیادی ندارند یا برای زمانی که اطلاعات کلی نیاز داریم مفید است. این آزمون را NEO-FFI نامیدند. این آزمون ۶۰ آیتم دارد و پنج صفت اصلی را می‌سنجد. برای اجرای این آزمون باید افراد بالای هفده سال سن داشته باشند. در این فرم برای هر عامل ۱۲ آیتم طراحی شده است و هر آیتم بر حسب پاسخی که دریافت می‌کند از ۰ تا ۴ نمره‌گذاری شده است. ضریب قابلیت اعتماد ۰/۸۳، ۰/۷۵، ۰/۸۰، ۰/۷۹ و ۰/۷۹ به ترتیب عوامل C, A, O, E, N به دست آمده است (گروسی فرشی، ۱۳۷۷).

پرسشنامه MMPI: آزمون MMPI را نخستین بار در سال ۱۹۴۳ استارک هاتاوی و چارنلی مک‌کینلی که در بیمارستان‌های دانشگاه مینوسوتا مشغول کار بودند، برای ارزیابی‌های تشخیصی طراحی کردند. این پرسش‌نامه دو نوع ویژگی را بررسی می‌کند: ویژگی‌های بالینی و اعتباری. مقیاس‌های بالینی اختلالات بالینی فرد را در کانون بررسی قرار می‌دهد، اما مقیاس‌های

درست آزمایی، درست آزمایی پاسخ‌های آزمودنی را ارزیابی می‌کند. مقیاس بالینی: خودبیمارپنداری، افسردگی، هیستری، انحراف روانی اجتماعی، مرد-جنس‌ویژگی^۵، زن-جنس‌ویژگی^۶، پارانوئا، ضعف روانی، اسکیزوفرنیا، هیپومانیا، درونگرایی اجتماعی (گراهام، ۲۰۱۴).

پرسشنامه دوستی: پرسشنامه دوستی را هندریک ساخته است، این پرسشنامه شش نوع ابعاد ارتباط دوستی را ارزیابی می‌کند. هندریک پرسشنامه خود را با تکیه بر کارهای لی طراحی نمودند. تحقیقات زیادی در قابلیت اعتماد و درست آزمایی این آزمون صورت گرفته است. کناسا، (۲۰۰۴) در تحقیقی درست آزمایی آزمون لی را در ژاپن نشان داده و هندریک در ارتباط با آزمون‌های دیگری از دوستی مورد سنجش و همسانی آنها را مورد تأیید قرار داده است (هندریک و هندریک، ۱۹۸۹).

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی شامل میانگین، انحراف معیار، ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل واریانس و آزمون t مستقل استفاده شد. برای تحلیل داده از برنامه رایانه‌ای SPSS نسخه ۱۷ استفاده شد.

داده‌ها و یافته‌ها

در جدول شماره (۱) داده‌های مربوط به آمار توصیفی مردان و زنان در متغیرهای ابعاد دوستی نشان داده شده است.

جدول ۱: مقایسه آماری ابعاد دوستی مردان و زنان
(ابعاد دوستی نمایشی و ابعاد دوستی ایثارگرانه)

متغیر	جنس	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین خطای استاندارد
ابعاد دوستی نمایشی	مرد	۲۰/۲۸۹۵	۳/۰۵۷۱۸	۰/۴۹۶
	زن	۱۸/۸۲۹۵	۳/۶۳۰۰۸	۰/۳۸۷
ابعاد دوستی ایثارگرانه	مرد	۲۵/۶۸۲۹	۵/۵۹۶۶	۰/۸۷۴۰۴
	زن	۲۳/۲۸۵۷	۶/۰۲۶۴	۰/۶۳۱۷۴

آیا الگوی دوستی زن-جنس و مرد-جنس با هم تفاوت دارند یا خیر؟ تحقیق حاضر نشان می‌دهد که مردان و زنان تنها در دو مؤلفه دوستی نمایشی و دوستی ایثارگرانه با هم تفاوت دارند و در هر دو دوستی مردان میانگین بالاتری دارند. برای مقایسه ابعاد دوستی بین زنان و مردان از آزمون t مستقل استفاده شد.

جدول شماره (۲) به مقایسه ابعاد دوستی در دو جنس مرد و زن اشاره دارد.

جدول ۲: مقایسه ابعاد دوستی مردان و زنان

متغیر	جنس	t	انحراف استاندارد خطای میانگین	معنادار (α)
ابعاد دوستی نمایشی	مرد	۲/۱۶۸	۰/۶۷۳۳۸	۰/۰۳۲
	زن	۲/۳۲۱	۰/۶۲۹۰۵	۰/۰۲۳
ابعاد دوستی ایثارگرانه	مرد	۲/۱۶۱	۱/۱۰۹۲۸	۰/۰۳۳
	زن	۲/۲۲۳	۱/۰۷۸۴۴	۰/۰۲۹

در ابعاد دوستی نمایشی، همان‌طور که در جدول شماره (۲) نشان داده شده است، نمره t ۲/۲۳۱ می‌باشد. آلفای مشاهده شده ۰/۰۲۳ است که در سطح ۰/۰۵ معنادار است. اختلاف بین دو میانگین ۱/۴۵ و انحراف استاندارد میانگین ۰/۶۷ است. در ابعاد دوستی ایثارگرانه نمره t به دست آمده ۲/۲۲ است. آلفای مشاهده شده ۰/۰۲۹ است که در سطح ۰/۰۵ معنادار است. اختلاف بین دو میانگین ۲/۳۹ و انحراف استاندارد خطای میانگین ۱/۷ است. پس در هر دو ابعاد دوستی یعنی نمایشی و ایثارگرانه، میانگین مردان به صورت معناداری بالاتر از زنان است. در دوستی نمایشی فرد وانمود می‌کند که معشوقش را دوست دارد، اما معمولاً انگیزه‌های دیگری مانند انگیزه‌های جنسی یا مالی در کار است و حتی گاهی این افراد برای رسیدن به اهداف خود با چندین معشوقه یا معشوق ارتباط دارند و در صورت لزوم این ارتباطات را مخفی نگه می‌دارند.

فرض همبستگی شش بُعد دوستی با عوامل و اختلالات شخصیت که در تحقیق حاضر از دو آزمون NEO و MMPI استفاده شده است، به دوازده فرضیه کوچکتر تقسیم می‌شود.

چنان که بیان شد، نخستین پرسش کلی و مهمی که طرح شد این بود که آیا اساساً بین دوستی و شخصیت رابطه وجود دارد؟

تحقیقاتی که با نرم افزار SPSS صورت گرفته بیانگر همبستگی مثبت بین نمره کلی شخصیت (NEO) و نمره کلی دوستی می باشد. همبستگی آنها با $0/320$ (با ضریب خطای $0/01$) معنادار است. در حالی که بر اساس داده های این پژوهش بین نمره کلی MMPI با نمره کلی دوستی همبستگی معناداری یافت نشد و تنها یک همبستگی $0/144$ به دست آمد که معنادار نیست.

آزمون شخصیتی NEO از پنج عامل اصلی تشکیل می شود. این پنج عامل در بالای جدول شماره (۳) ذکر شده است و آزمون MMPI در آزمون خلاصه شده ۷۱ سؤالی از هشت اختلال بحث می کند که در بالای جدول شماره (۴) به آن اشاره شده است.

جدول ۳: همبستگی بین آزمون شخصیت NEO و ابعاد شش گانه دوستی

متغیر	روان آزردهی	گشودگی به تجربه	برون گردی	توافق گرایی	وجدان گرایی
ابعاد دوستی پرشور	-/057	0/20	0/115	0/47	0/258 $\alpha = 0/003$
ابعاد دوستی نمایشی	0/047	0/87	0/37	-/0186 $\alpha = 0/04$	0/121
ابعاد دوستی دوستانه	0/021 $\alpha = -0/021$	-/035	0/226 $\alpha = 0/012$	-/0117	0/289 $\alpha = 0/001$
ابعاد دوستی منطقی	0/037	-/038	0/148	0/247 $\alpha = 0/005$	0/246 $\alpha = 0/005$
ابعاد دوستی وابسته و سواسی	0/0329 $\alpha = 0/003$	-/0165	0/153	-/0209 $\alpha = 0/003$	-/0006
ابعاد دوستی اینترگرانه	0/215 0/000	-/092	0/56	-/059	-/0147

جدول شماره (۳) نشان می دهد که تنها بین وجدان گرایی و دوستی پرشور رابطه معنادار

۰/۲۵۸ با ضریب خطای ۰/۰۱ وجود دارد. و در بقیه جداول نمره معناداری مشاهده نمی‌شود. در این بخش تنها یک همبستگی معنادار نشان داده می‌شود و این رابطه معنادار ۰/۱۸۶- با ضریب خطای ۰/۰۵ بین عامل توافق‌گرایی و ابعاد دوستی نمایشی است؛ یعنی افرادی که این ابعاد دوستی نمایشی را دارند، در ویژگی توافق، به‌ویژه مخصوصاً در درازمدت، مشکل دارند و رابطه ۰/۱۸۶- از این مسئله حکایت دارد.

نکته قابل توجه در جدول شماره (۳) آن است که ابعاد دوستی دوستانه در سه ویژگی با عوامل شخصیت همبستگی دارد. نخستین مورد آن رابطه معنادار اما معکوس ۰/۲۱۰- بین ابعاد دوستی با روان‌آزردگی در سطح ۰/۰۱ است و مورد دوم رابطه معنادار ۰/۲۲۶ بین ابعاد دوستی با برون‌گردی در سطح ۰/۰۵ است. اما سومین همبستگی مثبت بین وجدان‌گرایی و ابعاد دوستی دوستانه پیدا شد، این رابطه ۰/۲۸۹ در سطح ۰/۰۱ است.

همچنین با توجه به داده‌های جدول شماره (۳) همبستگی مثبت بین دوستی منطقی، توافق‌گرایی و وجدان‌گرایی قابل رؤیت است. همبستگی توافق‌گرایی ۰/۲۴۶ در سطح ۰/۰۱ و همبستگی وجدان‌گرایی ۰/۲۴۷ در سطح ۰/۰۱ می‌باشد.

داده‌های جدول شماره (۳) همچنین نشان می‌دهد که بین روان‌آزردگی و دوستی ایثارگرانه رابطه ۰/۲۱۵ در سطح ۰/۰۱ معناداری برقرار است.

در همبستگی ابعاد دوستی با شخصیت وابسته و سواسی بر اساس آزمون NEO، دو همبستگی مثبت و منفی بین دوستی و شخصیت وابسته و سواسی، روان‌آزردگی و توافق‌گرایی دیده می‌شود.

اندازه این رابطه‌ها از این قرار است: ابعاد دوستی وابسته و سواسی و عامل روان‌آزردگی ۰/۳۹۲ در سطح خطای ۰/۰۱ می‌باشد و رابطه همبستگی دوستی وابسته و سواسی و عامل توافق‌گرایی رابطه‌ای معکوس و برابر با ۰/۲۰۹- در سطح معناداری ۰/۰۵ است. در سطح صفات آسیب‌شناسانه فراوانی بالایی دارد و این همان سؤال و نقطه عطف این تحقیق بود و با شواهد بالینی همخوانی دارد.

جدول ۴: همبستگی بین ابعاد دوستی و آزمون شخصیت MMPI

متغیر	Hs (هیپوکندریا)	D (افسردگی)	Hy (هیستریا)	Pd (ضداجتماعی)	Pa (پارانویا)	Pt (ضعف روانی)	Sc (اسکیزوفرنی)	Ma (مانیا، ایدئای)
ابعاد دوستی وابسته و سواسی	۰/۱۶۵	۰/۱۷۹	۰/۰۳۹	۰/۲۴۴ $\alpha = ۰/۰۰۱$	۰/۲۹۲ $\alpha = ۰/۰۰۱$	۰/۴۲۶ $\alpha = ۰/۰۰۰$	۰/۳۸۱ $\alpha = ۰/۰۰۰$	۰/۳۵۰ $\alpha = ۰/۰۰۰$
ابعاد دوستی ایثارگرانه	۰/۱۰۸	۰/۰۷۷	۰/۰۴۶	۰/۰۹۸	۰/۱۷۴	۰/۱۹۶ $\alpha = ۰/۰۳۳$	۰/۱۹۶ $\alpha = ۰/۰۳۳$	۰/۲۳۶ $\alpha = ۰/۰۰۳$

از نکات جالب توجه این تحقیق چهار بُعد نخست دوستی است که با هیچ یک از اختلالات موجود در آزمون MMPI همبستگی نشان ندادند. تنها در سطح آسیب شناسانه دو بُعد از ابعاد دوستی یعنی بُعد دوستی وابسته و سواسی (Mania) و بُعد دوستی ایثارگرانه (Agape) است که با برخی از اختلالات MMPI همبستگی نشان دادند که اکنون به جزئیات آنها اشاره می شود:

با توجه به جدول شماره (۴) ارتباط بین بُعد دوستی و سواسی با ابعاد MMPI (ضد اجتماعی)، (پارانویا)، (ضعف روانی)، (اسکیزوفرنی) و (مانیا) در سطح ۰/۰۱ معنادار است ولی با هیپوکندریا، افسردگی و هیستریا ارتباط معناداری ندارد. همچنین بین ابعاد دوستی ایثارگرانه با (اسکیزوفرنی) و (ضعف روانی) در سطح ۰/۰۵ و (مانیا) در سطح ۰/۰۱ معناداری مشاهده گردید، در حالی که با دیگر ابعاد ارتباط معناداری مشاهده نگردید.

بحث و نتیجه گیری

چنان که بیان شد، اولین پرسش این بود که آیا اساساً بین دوستی و شخصیت رابطه وجود دارد؟ تحقیق حاضر بیانگر همبستگی مثبت بین نمره کلی شخصیت و نمره کلی دوستی است. این تحقیق با تحقیقات بسیاری مانند هاتفیلد و راپسون (۲۰۰۵)، آرنولد (۱۹۹۵)، لی (۱۹۸۸)، استراب (۲۰۰۲)، کناسا (۲۰۰۴)، سالاس و کنزبرگر (۲۰۰۴)، دیر (۲۰۰۵)، اش و استفان (۲۰۰۵)، رگان (۲۰۰۰)، هاتفیلد و راپسون (۲۰۰۶)، گنزاگا و همکاران (۲۰۰۶) و اوربیک و همکاران (۲۰۰۷) همخوانی دارد، دهها تحقیق دقیقاً در حوزه های شبیه این تحقیق انجام شده است که از پایه های شخصیتی دوستی نشان دارد. «قصه های دوستی» استرنبرگ که حاصل

سال‌ها تحقیق اوست، بی‌ارتباط با یافته این تحقیق نیست؛ چراکه در آنجا نیز قصه‌هایی که افراد انتخاب می‌کردند بسیار شبیه هم بود. هیچگاه قصه‌های یک فرد با گشودگی به تجربه بالا با فردی که گشودگی پایینی دارد هماهنگ نیست و اگر قصه که منظور همان ساختار شناختی و روان‌بنه‌های افراد است شبیه به هم نباشد، دوستی آنها بسیار زود خواهد گسست و عشق‌هایی برای مدتی پایدار می‌مانند که قصه‌های دوستی آنها شبیه به یکدیگر باشد.

در رابطه بعد دوستی پرشور و شخصیت، که از بارزترین ویژگی این بُعد دوستی، جذابیت بدنی و عاطفی شدید می‌باشد. فقط بین وجدان‌گرایی و ابعاد دوستی پرشور رابطه معنادار یافت گردید. اگر به مؤلفه‌های وجدان‌گرایی با دقت نظر کنیم، صفاتی مانند منظم، قابل اعتماد، سخت‌کوش، خودنظم‌جو، وقت‌شناس، دقیق، تمیز، برانگیخته و پراستقامت را در ذیل این عامل خواهیم دید. از سویی دیگر افراد با این ابعاد دوستی از روابط خود بسیار رضایت دارند و فرایند عاطفی آنها مثبت و پر حرارت است که با تحقیقات کنماسا (۲۰۰۴)، سالاس (۲۰۰۴) و گنزاگا و همکاران (۲۰۰۶) همسو می‌باشد.

در زمینه ارتباط وجدان‌گرایی با دوستی پرشور می‌توان این‌گونه تحلیل کرد که افرادی که دارای صفات وجدان‌گرایی هستند در روابط دوستیشان از احساس مسؤولیت بیشتری برخوردار هستند. زیرا مراجعه به منابع فکری و پایه‌های دوستی و به‌کارگیری خرد و منطق در روابط دوستی موجب همزیستی و مدارا، شکیبایی و تحمل ناملایمات در دوستی می‌شود. از طرف دیگر، افراد با دوستی پرشور به‌خاطر جذب بدنی و عاطفه خود بهتر می‌توانند متناسب با سطح وجدان‌گرایی در رابطه دوستی احساس مسؤولیت کنند. چون هر چه قدر اعتماد به نفس بیشتری بدست آورند از لحاظ منطق و وجدان هم بیشتر رشد می‌کنند.

یافته دیگر این تحقیق همبستگی منفی بین ابعاد دوستی توافق‌گرایی و شخصیت نمایشی است که از عامل‌های بزرگ شخصیت می‌باشد. بارزترین ویژگی این ابعاد از عشق، نمایش دوستی است. یعنی این افراد در صفاتی مانند خوش‌قلب بودن، خوش‌خلق بودن، قابل اعتماد بودن، حس‌همکاری، باگذشت بودن، خوش‌باور و مصمم بودن ضعیف‌اند. چراکه به خود اجازه می‌دهند که طرف مقابل را فریب دهند و صادقانه با او برخورد نکنند. در نهایت این افراد

در رابطه با شریک خود به نیازهای جنسی خود فکر می‌کند و دائم در تلاش‌اند که با افراد جدیدی رابطه برقرار کنند و همیشه این رابطه از نگاه شریک‌هایشان مخفی می‌ماند (هندریک و هندریک، ۱۹۸۷).

در رابطه ابعاد دوستی دوستانه با شخصیت (NEO) یکی دیگر از رابطه‌های مورد ارزیابی، رابطه بُعد دوستی دوستانه با NEO است. (بارزترین ویژگی این بُعد از دوستی، دوستانه بودن آن می‌باشد). نکته در خور توجه آن است که بُعد دوستی دوستانه در سه ویژگی با آزمون شخصیت همبستگی دارد. نخستین مورد آن رابطه معنادار منفی بین این بُعد از دوستی با روان‌آزردگی است. و مورد دوم، همبستگی مثبت بین برون‌گردی و بُعد دوستی دوستانه است. آخرین رابطه بین بُعد دوستی دوستانه و شخصیت، همبستگی مثبت بُعد دوستی دوستانه با وجدان‌گرایی (مسئولیت‌پذیری) است. اگر این سه یافته را کنار هم بگذاریم نتایج بهتری می‌گیریم. افرادی که بُعد دوستی دوستانه دارند چند خصلت شخصیتی دارند که عبارت است از ثبات هیجانی، برون‌گردی، و مسئولیت‌پذیری می‌باشد. وقتی می‌گوییم فرد ثبات هیجانی دارد و روان‌آزرده نیست یعنی صفاتی مثل نگران، عصبی، هیجانی، نامطمئن، بی‌کفایت و ترسو بودن در او کمتر است. و از بهداشت روان بالایی برخوردار است. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات اوربیک و همکاران (۲۰۰۷)، دیر (۲۰۰۵) و (لورنس و اولیور، ۱۳۸۱) همخوانی دارد. از همبستگی بین بُعد دوستی دوستانه و عامل شخصیتی وجدان‌گرایی متوجه می‌شویم که این افراد معمولاً افرادی با احساس مسئولیت بالا مخصوصاً در قبال دوستان خود هستند. این خصلت در کنار برون‌گردی و پایین بودن گشودگی به تجربه می‌تواند در استمرار روابط دوستانه یاری‌بخش باشد، به‌ویژه اگر بُعد دوستی فرد مقابل نیز از همین سنخ باشد دوستی عمیق شکل خواهد گرفت.

در رابطه بُعد دوستی منطقی با شخصیت نخستین نکته در خور توجه، همبستگی مثبت بین بُعد دوستی منطقی و دو عامل شخصیتی توافق‌گرایی و وجدان‌گرایی می‌باشد. (بارزترین ویژگی این بُعد از دوستی، عقلانی، عینی، عدالت و منطقی بودن است). در فرهنگ ما و بسیاری از فرهنگ‌های دنیا این بعد از عواطف در نوعی از خواستگاری‌های سنتی وجود دارد

که فرد مشخصات و شرایطی را برای شریک زندگی خود مشخص و بر اساس این مشخصات فرد مورد نظر را انتخاب می‌کند. چنین افرادی بر اساس این تحقیق از توافق بالا و همچنین وجدان‌گرایی و حس مسئولیت‌پذیری بالایی برخوردارند. در واقع این بعد از عشق، نوعی انتخاب عاقلانه است.

در رابطه بعد دوستی وابسته و سواسی با شخصیت مهم‌ترین همبستگی مورد ارزیابی، رابطه بعد دوستی وابسته و سواسی با شخصیت می‌باشد. (این بعد از دوستی را دوستی رمانتیک نیز می‌گویند که از ویژگی‌های آن انحصارطلبی، سواس، اضطراب، و رفتارهای پر شور است) (لورنس و اولیور، ۱۳۸۱).

افراد با بعد دوستی وابسته و سواسی با صفات روان‌آزردگی یعنی صفاتی مثل نگران، عصبی، هیجانی، نامطمئن، بی‌کفایت و ترسو بودن همبستگی مثبت دارند. این تحقیق شبیه تحقیقی است که (کنماسا، ۲۰۰۴) در ژاپن انجام داده است. افراد عاشق (دوستی وابسته و سواسی) به شدت با صفات اضطراب، حسادت و دشمنی همبستگی نشان می‌دهند. او از لی (۱۹۸۸) نقل می‌کند که عاشقان وابسته و سواسی احساس نیاز شدیدی به عاشق شدن و نشان دادن حسادت شدید نسبت به معشوق دارند (کنماسا، ۲۰۰۴).

در رابطه بعد دوستی ایثارگرانه با شخصیت که بارزترین ویژگی این دوستی ایثارگرانه، از خود گذشتگی، فداکاری، به فکر دیگری بودن و ایثارگرانه بودن آن است. یافته‌ها نشان می‌دهد بین روان‌آزردگی و دوستی ایثارگرانه همبستگی مثبت معنادار وجود دارد. احتمالاً این همبستگی از نوعی زیرساخت‌های اضطرابی حکایت دارد؛ یعنی افرادی که به‌طور کامل خود را وقف کس دیگر می‌کنند گرایش‌های روان‌آزردگی دارند که این مسئله در تحقیقات متعددی مانند رگان (۲۰۰۰)، ایش و استفان (۲۰۰۵) و سالاس (۲۰۰۴) لی (۱۹۸۸)، استراب (۲۰۰۲)، کنماسا (۲۰۰۴) خود را نشان داده است.

در پایان یادآوری شود با توجه به نتایج تحقیقات مختلف در این زمینه می‌توان در مراکز آموزشی و کلینیکی با آموزش به افراد در سنین مختلف و به‌ویژه دوره‌های کودکی، نوجوانی، جوانی و حتی بزرگسالی و در خانواده و ازدواج به خودشناسی در زمینه روایت

داستان‌های دوستی و ریخت‌های شخصیتی پرداخت و آگاهی مناسب به افراد ارائه کرد.

پی‌نوشت‌ها:

1- Friendship	2- Mental well-being
3- NEO-FFI Personality Inventory	4- Multiphase Personality Inventory Minnesota
5- Masculinity	6- Feminity

منابع و مأخذ فارسی:

- دادستان، پریرخ. (۱۳۸۰). روان‌شناسی مرضی تحولی از کودکی تا بزرگسالی، تهران: سمت.
- گروسی فرشی، میرتقی. (۱۳۷۷). هنجاریابی شخصیتی NEO و بررسی تحلیلی ویژگی‌ها و ساختار عاملی آن بین دانشجویان دانشگاه‌های ایران. پایان‌نامه دکتري دانشگاه تربیت مدرس.
- لورنس، ای. پروین؛ اولیور، پی. جان. (۱۳۸۱). شخصیت (نظریه و پژوهش). ترجمه محمدجعفر جوادى. تهران: آبیژ.
- منصور، محمود. (۱۳۹۱). روان‌شناسی ژنتیک تحولی روانی از تولد تا پیری. انتشارات سمت.
- منصور، محمود. (۱۳۹۲). احساس کهنتری. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

منابع و مأخذ خارجی:

- Arnold, M. E. (1995). *Friendship style perception in Relation to personality function*, www.eric.ed.gov.
- Aron, A. (1998). *Friendship, Encyclopedia of psychology*, Oxford: OXFORD
- Costa, P.T.J., & McCrae, R.R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI - R) & (NEO - FFI): Professional manual*. Odessa, FI: Psychological Assessment Resource.
- Dietch, J. (1998). Friendship, sex role and psychological health. *Journal of personality Assessment*, 42(6), 626- 634
- Dwyer, D. (2005). *Interpersonal relationship*, London, Rutledge.

- Esch, T., & Stefano, G.B. (2005). The neurobiology of friendship. *Neuroendocrinology Letters*, 26(3), 175- 192.
- Gonzaga, G.C. , Keitner, D., Londahi, E. A., & Smith, M.D. (2006). friendship and the commitment problem in romantic relations and friendship. *Journal of personality and social psychology*, 81, (2), 247-264.
- Graham Carvell, Who, S., Friendship and Who. (2014). Love; A & C Black, online edn, Oxford University press: 2014
- Hatfield, E., Rapson, R. (2005). Friendship and Attachment Processes, *Handbook of Emotions*, New York, London: The Guilford press.
- Hatfield, E., & Rapson, R. (2006). Friendship and sexual health, In J. Kuriansky (series Ed). M. S. Teeper & Annette F. Owens (vol. Eds.). Sex, friendship, and psychology: *Sexual health, psychological Foundations*, vol, I., 93- 97. New Yourk: Praeger Publishing.
- Hatfield, E. (1986). The passionate friendship scale. *Handbook of sexuality related measures: A Compendium Thousand Oaks.CA: Saga Publication*.
- Hazan, C., & Shaver, P.R. (1988). A biased overview of the study of friendship, *Journal of Social and Relationship*, vol. 5.
- Hendrick, S., & Hendrick, C. (1987). "A Theory and Method of friendship"*Journal of personality and social Psychology*.
- Hendrick, S., & Hendrick, C. (1989). Does it measure up: Research on Friendship? *Journal of personality and social Psychology*.
- Hendrick, S., & Hendrick, C. (2002). Friendship, *Handbook of Positive Psychology*, Oxford: Oxford.
- Kanemasa, Y. (2004). Friendship style and Romantic Friendship Experiences in Japan. *Social Behavior and Personality*.
- Lee, J.A. (1988). *Colors of life: An exploration of the ways of loving*, Toronto, New press.
- Overbeak, B., Kemp, B., & Engels. G. (2007). Two personalities, one relationship: Both partners personality traits, *Journal of personality and social psychology*, 79, 251-259.
- Regan, P. (2000). Friendship relationship. In: *Psychological perspectives on human sexuality*. New york, John wiley & sons, Co.
- Robin, M. (2005). Healthy marriage programs: *Learning what works. Journal Future of Children* ,15(2), 139-156.
- Salas, D., ketzenbegern K.E. (2004). Association of sex and type of relationship

on intimacy. *Psychol Rep*, 94: 1322-4.

Sternberg, R.J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*. 93: 119-135.

Sternberg, R.J. & Barnes, M. L. (1988). *The psychology of love*, New Haven, CT: Yale University Press.

Sternberg, R.J. (1997). Construct validation of a triangular love scale. *European Journal of Social Psychology*. Volume 27, Issue 3: 313 – 335.

Straub, R.O. (2002). *Health Psychology*. New York: Worth Publishers.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی